

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ถวิล หวังกุ่ม

Tavin Wangkum

	ชื่อเรื่อง	การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ
	ผู้แต่ง	รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี สุทธินรากร
	ปีที่พิมพ์	2561
	สำนักพิมพ์	สยามปริทัศน์
	จำนวนหน้า	176 หน้า

บทนำ

หนังสือการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Data Analysis of the Qualitative Research) เป็นหนังสือที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจสำหรับนักวิจัยได้ศึกษาและตรวจสอบแนวคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพ ตลอดจนแนวไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูล และช่วยให้นักวิจัยพัฒนาโครงการได้ถูกต้องตามระเบียบและเป้าหมายที่แท้จริงของการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีคุณภาพจริงๆ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่เข้าถึงได้ง่ายเหมาะกับผู้ที่ศึกษาและสนใจในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะผู้เขียนเขียนได้อย่างกระชับชัดเจน อ่านได้ใจความ เข้าใจง่าย มีการนำเสนอเนื้อหา อย่างเป็นระบบ เหมือนกันทุกบท โดย เริ่มจากการ อธิบายเนื้อหา สรุปประเด็น ตามด้วยคำถาม และงาน ปิดท้ายด้วยการแนะนำหนังสือที่ควรอ่าน เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จะให้ความสนใจกับการศึกษา ภาษาศาสตร์ประยุกต์ และการวิจัยทางการศึกษา รวมถึง การสอนของครูในชั้นเรียน และนักศึกษา วิชาชีพครู การวิจัยเชิงคุณภาพคือกระบวนการเข้าถึงความจริงในเชิงลึก การสำรวจความจริงที่เกิดขึ้น มีจุดหมายเพื่อเข้าใจความคิด ความเชื่อและการกระทำของผู้คน (Lincoln and Guba, 1985) การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิถีทางของการค้นหาความรู้ที่ผ่านการรวบรวมข้อมูล บริหารจัดการข้อมูลและตีความข้อมูลที่ได้มาจากบุคคลหรือผู้คน นักวิจัยทำหน้าที่กลั่นกรองข้อมูลผ่านตาหู และหูฟัง การวิจัยจึงเกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์และการสังเกตในสภาพการณ์ทางสังคมอย่างเป็นธรรมชาติ หนังสือการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นตัวช่วยให้แก่นักวิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูล และช่วยให้นักวิจัยพัฒนาโครงการได้ถูกต้องตามระเบียบและเป้าหมายที่แท้จริงของการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีคุณภาพจริงๆ ทั้งนี้ภายในเล่ม ประกอบด้วย 6 บท ได้แก่

บทที่ 1 เป็นการกล่าวถึงความหมาย **พื้นฐานความเชื่อ** และลักษณะเฉพาะของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้เขียนใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหามีความชัดเจน ผู้เขียนได้พูดถึงการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพมีกระบวนการอยู่ 2 ระดับคือระดับของการอธิบายความหมาย ซึ่งเกิดจากการตั้งคำถามที่ผู้วิจัยต้องหาคำตอบ และระดับของการตีความที่เกิดจากการตั้งคำถามแสดงความหมายในเชิงลึกที่นักวิจัยมีความเชื่อว่าไม่มีความยุติธรรม **ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ** เป็นการวิจัยเชิงลึกที่ต้องมีองค์ความรู้ เห็นคุณค่า และต้องค้นหาความจริง เป็นความสัมพันธ์ในเชิงโครงสร้าง ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม บนพื้นฐานความเชื่อ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของการวิจัยเชิงคุณภาพ **พื้นฐานความเชื่อ** เป็นการกล่าวถึงการวิจัยเชิงคุณภาพมีพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างไปจากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ฐานคิดมาจากแนวทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการทัศน์เชิงปฏิฐานนิยม (Positivism) และใช้พื้นฐานความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ในการตั้งคำถามที่ 2 ระดับเป็นคำถามที่เชื่อมโยงระหว่างการตั้งคำถาม(Dialogue)กับการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่พื้นฐานของการอธิบายข้อมูลและการตีความข้อมูล ได้นำแนวความคิดของ Lichman มาสรุปให้เห็นถึงความชัดเจน เป็นการแสดงให้เห็น**ลักษณะเฉพาะของการวิจัยเชิงคุณภาพ**ที่ลักษณะเฉพาะแตกต่างออกไป ในการอธิบายการตีความที่มีความหลากหลายมีการแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ ที่เกิดขึ้นในภาคสนามมีการคิด ในเชิงอุปนัยที่เป็นองค์รวมที่เป็นข้อมูลที่หลากหลายเป็นไปตามธรรมชาตินักวิจัยต้องมีบทบาทที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกโดยใช้คำพูดในการสัมภาษณ์สรุปเป็นความคิดรวบยอดสู่การเขียนที่มีความโปร่งใสน่าเชื่อถือได้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

บทที่ 2 ประเภทของการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิเคราะห์ข้อมูล ได้กล่าวถึงประเภทของการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิเคราะห์ข้อมูล ในยุคเริ่มแรกของแต่ละกลุ่มที่ยึดถือความสำคัญของรูปแบบต่างๆจนปรับตัวกับสังคมเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเป็นกรอบคิดในการอธิบายความจริงที่แท้(Truth)ที่มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล การตีความเพื่อให้ถึงแก่นที่เป็นสาระสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ **การวิจัยเชิงคุณภาพในยุคแรกเริ่ม** นักวิจัยเชิงคุณภาพในยุคแรกจะมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยที่ส่งผลต่อการวิจัยในรุ่นหลังในการลงพื้นที่ภาคสนาม จากการสัมภาษณ์กลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า การสังเกต การเฝ้ามอง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการวิจัยเชิงคุณภาพในยุคหลังทันสมัย (Post Modernization) การวิจัยในยุคหลังยังคงดำเนินรอยตามอิทธิพลของแนวทางวัฒนธรรมละสังคมโดยใช้คำถามเชิงวิพากษ์เป็นบทบาทที่สำคัญของนักวิจัย ในยุคหลังจะสนใจการวิจัยเป็นเรื่องเล่าเล็กๆ(Mini narrative) เป็นสถานการณ์ขนาดเล็กไม่เน้นการใช้ทฤษฎีหลักที่มีความเป็นนามธรรม การวิจัยจะใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสารทางระบบคอมพิวเตอร์บนพื้นที่ Online หรือเป็นพื้นที่ในบล็อก(Blog) เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ถูกกำหนดโดยนักวิจัยสามารถสนทนากับผู้ให้ข้อมูลโดยตรงและทางอ้อม แต่มีข้อจำกัดเพราะผู้วิจัยไม่สามารถเผชิญหน้ากับผู้ให้ข้อมูลในทางตรง มีข้อดีคือประหยัดค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูล

บทที่ 3 การวิเคราะห์เนื้อหาในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยจะต้องระมัดระวังเป็นอย่างมากเพราะการตีความมีความเสี่ยงต่อการให้ความหมายที่อาจจะบิดเป็นไปจากความเป็นจริงของข้อมูลที่มาจากอคติ จากฐานคิดและวัฒนธรรมของนักวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลไม่

มีรูปแบบที่แน่นอนหรือตายตัว ผลการวิจัยที่นำเสนออีกจะแตกต่างกัน สิ่งที่สำคัญคือผู้ให้ข้อมูล และการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย นำข้อมูลมาวิเคราะห์ไปพร้อมๆ กันเรียบเรียงข้อมูลให้สัมพันธ์และอึดตัวจึงถือว่าเสร็จสิ้นการทำงาน **การเลือกแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)** ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหา 3 แนวทาง 1 การวิเคราะห์เนื้อหาแนวดั้งเดิม (Conventional Content Analysis) จะใช้การออกแบบการวิจัยเพื่ออธิบายสถานการณ์ วิเคราะห์เนื้อหาที่เหมาะสมกับการใช้ทฤษฎีหรือการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง แนวทางปรากฏการณ์นิยมเป็นเครื่องมือนำทางในการศึกษาข้อมูล 2 การวิเคราะห์เนื้อหาในทางตรง (Directed content analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาในทางตรงจะใช้ทฤษฎีเป็นฐานในการจำแนกข้อมูล ทำให้ทฤษฎีมีบทบาทในการอธิบายข้อค้นพบเป้าหมายของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในทางตรงที่มีประโยชน์ทำให้นักวิจัยมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลมากกว่าวิธีการวิเคราะห์แบบดั้งเดิม 3 การวิเคราะห์เนื้อหาแนวสรุป (Summative content analysis) เพื่อสร้างความเข้าใจโดยการสรุปความหมายที่วิเคราะห์ออกมาเป็นคำพูดหรือเนื้อหาที่มีความกระชับและชัดเจนจึงใช้วิธีการนับคำ ผู้วิจัยดำเนินการด้วยมือหรือใช้คอมพิวเตอร์ช่วยตรวจสอบความน่าเชื่อถือ การวิเคราะห์ทั้ง 3 ทางจึงถูกนำมาใช้ในการตีความ และความหมาย จะอยู่ในกระบวนทัศน์ของการวิจัยตามธรรมชาติ (Naturalistic paradigm) โดยมีความแตกต่างจากการให้รหัส (Coding) และกำหนดแบบแผน (Scheme) การวิเคราะห์ข้อมูลในแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ต้องแสดงเนื้อหาที่เป็นจุดที่สำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับแบบแผนของวิจัย

บทที่ 4 การใช้แผนผังความคิดรวบยอด (concept mapping) ผู้เขียนได้กล่าวถึงประโยชน์ของใช้แผนผังความคิดรวบยอดที่เป็นเครื่องมือที่เป็นตัวช่วยให้กับนักวิจัยตั้งแต่การก่อรูปของแนวคิดในการสร้างโครงการวิจัยโดยเริ่มต้นกำหนดแนวคิดระดับใหญ่ ครอบคลุมแนวคิดหลักและแนวคิดรอง เชื่อมโยงด้วยกลุ่มคำที่มีความหมายจะเชื่อมโยงทุกประเด็นเพื่อให้กับนักวิจัยได้มั่นใจ และบอกถึงขั้นตอนการเขียนผังความคิดรวบยอดในรูปแบบต่างๆ **คุณค่าของความคิดรวบยอด** จะช่วยให้นักวิจัยมีความเข้าใจโดยผ่านผังความคิดรวบยอดที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้าของงานและเชื่อมโยงกับทฤษฎี ปรัชญาของการวิจัย จะช่วยลดทอนข้อมูล ให้เห็นความแตกต่างที่ซับซ้อนในการเขียนเชื่อมโยงของข้อมูลเพื่อผู้อ่านตัดสินใจได้ว่าความคิดรวบยอดใดสำคัญกว่ากัน

บทที่ 5 การเขียนรายงานการวิจัย เป็นการแสดงตัวอย่างการนำเสนอการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความสัมพันธ์กับเครื่องมือในการวิจัยโดยแสดงในรูปของการรายงานผ่านผังความคิดรวบยอดที่มีข้อมูลใหญ่ ข้อมูลหลัก และข้อมูลรอง พร้อมทั้งนำมาเขียนเรียงลำดับความสำคัญให้เห็นความชัดเจนของข้อมูล **จุดที่น่าสนใจ** การเขียนผลการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยสามารถอภิปรายไปพร้อมๆ กันได้ บทที่ 2 ที่ว่าด้วยการทบทวนเอกสารอาจนำไปรวมกับข้อค้นพบได้

บทที่ 6 การวิจัยผสมวิธี (Mixed methodology) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพที่เชื่อมโยงกันโดยการผสมกันจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ใช้การวิจัยเป็นคู่ขนานสำรวจข้อมูลต่อเนื่องกันเชื่อมโยงวิธีการทำงานหรือใช้ข้อมูลร่วมกันและการลำดับข้อมูลที่ซับซ้อน ในการเก็บ

ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการอธิบายตามลำดับเบื้องต้นด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยการออกแบบในประเด็นคำถามในแนวเดียวกันการดำเนินการวิจัยผลงานวิธีทำให้การวิจัยเชิงคุณภาพมีข้อมูลหนักแน่น

หนังสือการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพเล่มนี้ เป็นประโยชน์มากกับผู้สนใจในการเรียนระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในการทำวิจัยเชิงคุณภาพในเล่มผู้เขียนได้ให้รายละเอียดของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้ายเมื่ออ่านแล้วสามารถดำเนินการวิจัยตามรายละเอียดในหนังสือได้ชัดเจน ประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสมกับครู อาจารย์ นักวิจัยมืออาชีพ และผู้ที่สนใจเป็นคู่มือในการทำวิจัยให้บรรลุความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายเป็นอย่างดี